

Ing. J.A.W.M. Niks
Ir. J.J. de Vlieger

KALFSVLEESPRODUKTIE EN -CONSUMPTIE IN WEST-DUISSLAND

Verslag van een studiereis van 5 - 9 november 1979

Inlichting No. 170

Mei 1980

SIGN: L8-170
EX. NO: A
MLV: 8029170

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Structuuronderzoek

INHOUD

	Blz.
1. INLEIDING	5
1.1 Doel van de reis	5
1.2 Reisprogramma	5
2. PRODUKTIE, CONSUMPTIE, IN- EN UITVOER, PRIJZEN	6
2.1 Produktie, consumptie, in- en uitvoer	6
2.2 Prijsontwikkeling, kosten en opbrengsten	9
2.3 Te verwachten ontwikkelingen	11
3. WETTELIJKE REGELINGEN IN WEST-DUITSLAND	14
3.1 Vieh- und Fleischgesetz	14
3.2 Regelingen t.a.v. het grensverkeer	15
4. DE POSITIE VAN NEDERLAND OP DE WESTDUIJSE KALFS- VLEESMARKT	17
4.1 Distributie van kalveren en kalfsvlees in West-Duitsland	17
4.2 Waardering van het Nederlandse kalfsvlees	17
4.3 Vleeskleur	18
5. BEZOCHTE BEDRIJVEN EN INSTELLINGEN	20
5.1 Z.M.P.	20
5.2 Vleesgroothandelsbedrijven	21
5.3 Bundesministerium für Ernährung, Landwirt- schaft und Forsten	21
5.4 Verband des deutschen Gross- und Aussen- handels mit Vieh und Fleisch	22
5.5 C.M.A.	22
LITERATUUR	24

1. INLEIDING

1.1 Doel van de reis

Het doel van de studiereis was het verkrijgen van inzicht in de positie van het Nederlandse kalfsvlees op de Duitse markt. Hierbij ging het met name om de ontwikkelingen in de Westduitse produktie, consumptie, in- en uitvoer en de waardering door de Duitse afnemers van het Nederlandse kalfsvlees alsmede om de wettelijke regelingen met betrekking tot de Duitse invoer van kalveren en kalfsvlees uit Nederland.

De reis is gemaakt in het kader van het marktstructuuronderzoek in de kalver- en kalfsvleessector. Dit onderzoek is gericht op de contractproduktie en verticale integratie, op de ontwikkelingen in de afzetstructuur en op de toekomstperspectieven van de sector. Voor dit laatste punt is met name de concurrentiepositie op buitenlandse markten van belang. Ruim 90% van het kalfsvlees wordt immers uitgevoerd. Om deze reden wordt ook informatie verzameld in de drie belangrijkste importlanden van Nederlands kalfsvlees (West-Duitsland, Italië en Frankrijk). In 1979 is West-Duitsland bezocht, de bezoeken aan Italië en Frankrijk zullen in 1980 plaatsvinden.

1.2 Reisprogramma

Het reisprogramma werd op een bijzonder prettige wijze samengesteld en gecoördineerd door de Nederlandse Landbouwwaad te Bonn, Ir. L.Th.B. Hertog en zijn adjunct Ing. H.K.A. Koranyi.

De volgende instellingen en bedrijven werden bezocht:

- 5 november: bezoek aan de Zentrale Markt- und Preisberichtsstelle für Erzeugnisse der Land, Forst- und Ernährungswirtschaft G. m.b.H. te Bonn (ZMP);
- 6 november: bezoek aan de vleesgroothandelsfirma's N Pabst KG en Müller-Daub te Bonn;
- 7 november: bezoek aan het Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, Referat Vieh und Fleisch en aan de vleesgroothandelsfirma A Blanke te Bonn;
- 8 november: bezoek aan het Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, Referat Tierseuchenangelegenheiten bei der Ein- und Ausfuhr en aan het Verband des Deutschen Gross- und Aussenhandels mit Vieh und Fleisch te Bonn;
- 9 november: bezoek aan de Centrale Marketinggesellschaft der Deutschen Agrarwirtschaft G. m.b.H. (CMA) te Bonn.

2. PRODUKTIE, CONSUMPTIE, IN- EN UITVOER, PRIJZEN

2.1 Produktie, consumptie, in- en uitvoer

In de periode 1970-1978 nam in West-Duitsland het aantal vleeskalverslachten met 35% af van ruim 1 miljoen tot ruim 650.000 (zie tabel 2.1). Deze vermindering van het aantal kalverslachten was in hoofdzaak het gevolg van de daling van het aantal in West-Duitsland geproduceerde vleeskalveren. In bovengenoemde periode was zowel de invoer van vleeskalveren als de uitvoer van ondergeschikte en afnemende betekenis. Uit de tabel blijkt ook, dat een gering en nog dalend percentage van alle kalveren bestemd was voor de kalfsvleesproduktie. Geschat wordt dat in West-Duitsland ca. 10% van de kalveren niet geschikt is voor opfokdoel-einden of voor een langdurige mestperiode (roodvleesproduktie). Het in tabel 2.1 vermelde percentage ligt maar even boven deze minimumgrens. In Nederland wordt een veel groter deel van de beschikbare kalveren voor de kalfsvleesproduktie bestemd, nl. ca. 39%. Daarnaast wordt 6,5% van de Nederlandse kalveren als startkalf geëxporteerd.

Doordat in de periode 1970-1978 het gemiddeld geslacht gewicht sterk toenam, nl. van 76 tot 104 kg, was de daling van de kalfsvleesproduktie (19%) minder groot dan die van het aantal slachten (zie tabel 2.2). De kalfsvleesimport bedroeg vrijwel steeds ruim 40.000 ton, terwijl de export vrijwel nihil was. Als gevolg van al deze ontwikkelingen nam het totale binnenlandse verbruik en de consumptie per hoofd enigszins af en bedroeg de zelfvoorzieningsgraad vrijwel steeds ca. 60%.

In Baden-Wurtemberg en Beieren wordt ca. 45% van alle vleeskalveren voortgebracht. Een tweede belangrijk produktiegebied is het Weser-Emsgebied. De produktie daalde sinds 1970 - blijkens een onderzoek van Birnkammer (1979) - vooral in het zuiden, nl. met 50% in Baden-Wurtemberg en met 40% in Beieren. Dit ondanks het feit, dat Baden-Wurtemberg in alle jaren kalfsvlees moest invoeren.

Dat vooral in het zuiden de kalfsvleesproduktie is teruggelopen, is het gevolg van de sterke groei van de stierenmesterij in dit gebied en van de grote vraag uit Italië naar kalveren t.b.v. van de eigen rundvleesproduktie. Hierdoor zijn de prijzen van nuchtere kalveren sterk gestegen en is de rentabiliteit van de vleeskalverproduktie sterk teruggelopen.

De belangrijkste consumptiegebieden van kalfsvlees zijn de grote steden en het zuiden, met name in Baden-Wurtemberg waar relatief veel kalfsvlees wordt geconsumeerd.

Uit tabel 2.3 blijkt de invoer van kalveren en kalfsvlees en de uitvoer van kalveren door de Bondsrepubliek, dat vrijwel geen kalfsvlees uitvoert.

Tabel 2.1 Het aantal slachtingen, de in- en uitvoer en de produktie van vleeskalveren in de Bondsrepubliek in de periode 1970-1978 (x 1000)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Eigen produktie	999	1002	839	744	811	749	714	694	673
Uitvoer vleeskalveren	0	0	0	44	36	38	33	17	9
Geslachte inlandse kalveren	999	1002	839	700	755	711	681	677	664
Invoer vleeskalveren	58	44	47	39	33	5	2	3	2
Totaal aantal geslachte kalveren	1057	1046	886	739	808	716	683	680	666
Aantal kalverslachtingen in procenten van het aantal beschikbare kalveren									
						13,6	12,3	12,3	11,9

Bron: ZMP Bilanz; Vieh und Fleisch.

Tabel 2.2 De produktie, in- en uitvoer en consumptie van kalfsvlees in de Bondsrepubliek in de periode 1970-1978 (in 1000 ton, exclusief afsnijvet)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Inlandse produktie	77	77	69	62	64	60	61	65	67
Invoer vleeskalveren	6	4	6	5	5	0	0	0	0
Totale produktie	83	81	75	67	69	60	61	65	67
Invoer kalfsvlees	48	54	44	37	41	39	38	44	44
Totaal beschikbaar	131	135	119	104	110	99	99	109	111
Uitvoer kalfsvlees	0	0	1	1	1	1	0	0	0
Inlands verbruik	131	135	118	103	109	98	99	109	111
Consumptie per hoofd (in kg)	2,1	2,2	1,9	1,6	1,7	1,5	1,6	1,8	1,8
Zelfvoorzieningsgraad	58,9	62,6	59,3	61,2	57,8	60,6	61,2	59,4	59,9
Gemiddeld geslacht gewicht	76	77	82	91	85	88	93	100	100

Bron: ZMP-Bilanz; vieh und Fleisch.

Tabel 2.3 De invoer van kalveren en kalfsvlees en de uitvoer van kalveren door de Bondsrepubliek in de periode 1970-1978

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Aantal ingevoerde kalveren (x 1000)	58	60	66	40	74	135	122	152	146
waarvan:									
- slachtdieren 1)	36	12	5	5	4	5	2	3	1
- fokdieren	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- dieren t.b.v. de vleesproduktie	22	48	60	35	70	130	120	149	145
waarvan uit:									
- Nederland	15	32	25	12	44	75	75	88	94
- België/Luxemburg	8	5	2	3	8	9	6	9	12
Hoeveelheid ingevoerd kalfsvlees (x 1000 ton)	48	54	44	37	41	38	38	44	44
waarvan uit Nederland	39	43	36	30	35	34	34	39	40
Aantal uitgevoerde kalveren (x 1000)	522	486	495	563	372	355	422	324	343
waarvan:									
- slachtdieren	0	0	0	44	36	38	33	17	9
- fokdieren	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- dieren t.b.v. de vleesproduktie	521	486	495	519	336	317	388	306	334
- naar Italië	481	447	441	502	364	343	406	311	329

1) Exclusief de invoer uit de DDR. Dit verklaart ook het verschil tussen de hier vermelde aantalen en die in tabel 2.1.

Bron: ZMP Bilanz, Vieh und Fleisch.

Uit tabel 2.3 blijkt, dat de export van kalveren een dalende tendens vertoonde. Dit hangt samen met de uitbreiding van de stierenmesterij, met name in het zuiden van West-Duitsland (zie ook blz. 6 en 11). Het overgrote deel van de geëxporteerde kalveren bestond uit kalveren bestemd voor de vleesproduktie, welke voor meer dan 90% naar Italië gingen.

In tegenstelling tot de uitvoer, vertoonde de invoer van kalveren een stijgende tendens. Ook de kalverinvoer bestond voornamelijk uit dieren bestemd voor de vleesproduktie. In de periode 1970-1978 is de invoer van vleeskalveren steeds meer vervangen door de invoer van kalveren bestemd voor de vleesproduktie, waardoor de invoer in 1978 vrijwel uitsluitend uit laatstgenoemde categorie kalveren bestond. Het Nederlandse aandeel in de totale Westduitse kalverinvoer, dat vóór 1974 ca. 35% bedroeg, schommelde vanaf dat jaar rond de 60%.

De Westduitse invoer van kalfsvlees vertoonde een vrij stabiel beeld en bedroeg gemiddeld ruim 40.000 ton. In de loop der jaren is het Nederlandse aandeel daarin gestegen van ca. 80% tot ca. 90%. Het Nederlandse marktaandeel in de Westduitse kalfsvleesconsumptie is in de periode 1970-1978 dan ook gestegen van 30% tot 36%.

2.2 Prijsontwikkeling, kosten en opbrengsten

Uit tabel 2.4 blijkt, dat van 1971-1978 1) de stijging van de marktprijzen van nuchtere kalveren, afhankelijk van het veeslag en de sexe, varieerde van 41% (zwartbonte vaarskalveren) tot 74% (Fleckvieh stierkalveren). Het prijsverschil tussen Fleckvieh en zwartbonte kalveren is toegenomen van DM 28,- tot DM 83,- en dat tussen stieren en vaarzen van DM 20,- tot DM 70,-. Het prijsverschil tussen de hoogste en de laagst geprijsde kalveren is daarmee in 8 jaar gestegen van gemiddeld DM 50,- tot DM 150,-.

In de periode 1970-1977 nam de prijs van kalvermelk met 28% toe, waardoor de kosten van de vleeskalverproduktie sterk zijn gestegen.

De prijsstijging in de jaren 1970-1978 van de diverse produktiemiddelen ging gepaard met een toename van de produktiviteit, een verhoogd afmestgewicht (zie tabel 2.1) en een stijging van de marktprijs voor vleeskalveren met ca. 40%. Als gevolg van dit laatste steeg in gencemde perioden de consumentenprijs voor braadvlees uit de achtervoet met 72%, hetgeen erop duidt dat ook de bruto-marge bij vleesgroothandel en vleesdetailhandel is toegenomen.

1) Prijzen in 1970 niet beschikbaar.

Tabel 2.4 De prijzen van kalvermelk, nuchtere kalveren, vleeskalveren en kalfsvlees in de Bondsrepubliek in de periode 1970-1978

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Prijs kalvermelk in DM/100 kg zonder BTW	143,50	151,30	155,90	155,70	161,90	177,70	178,00	183,80	.
Prijs nuchtere kalveren per stuk (af boerderij, zonder BTW)	.	274	380	417	314	377	422	438	477
- Fleckvieh stierkalveren	.	245	342	361	251	306	377	345	375
- zwartbonte stierkalveren	.	254	354	380	265	313	345	354	388
- Fleckvieh vaarskalveren	.	227	320	336	224	272	297	302	324
- zwartbonte vaarskalveren	.								
Prijs vleeskalveren									
- op slachtveemarkten (DM/kg levend gewicht)	3,95	4,09	4,72	5,13	4,71	5,41	5,40	5,53	5,67
- referentieprijs (DM/kg levend gew.)	3,90	4,06	4,83	5,00	4,57	5,27	5,34	5,43	5,65
- uitbetalingsprijs slachterijen (DM/kg koud geslacht gewicht franco slachterij)	.	.	.	7,39	6,87	8,11	7,98	8,38	8,71
Consumentenprijs kalfsvlees									
- braadvlees van de achtervoet (DM/kg)	.	13,94	15,60	17,22	17,34	18,01	19,72	22,43	23,95

Bron: ZMP Bilanz, vied und Fleisch.

Over de ontwikkeling van de Westduitse produktiekosten en opbrengsten zijn geen gegevens bekend. Volstaan moet daarom worden met een vergelijking van de door Birnkammer (1979) berekende gemiddelde resultaten op 11 Zuidduitse bedrijven voor 1977 en het gemiddelde resultaat op LEI-bedrijven in dat jaar, zoals die zijn gepubliceerd door het Consulentenschap voor de Rundveehouderij (1979). Om beide berekeningen zo goed mogelijk vergelijkbaar te doen zijn, zijn enkele aanpassingen aangebracht (zie tabel 2.5).

Tabel 2.5 Het saldo per vleeskalf in Zuid-Duitsland en in Nederland in 1977

	Zuid-Duitsland	Nederland
Opbrengst 1)	928 DM	f 1030,-
Aankoop kalveren 2)	371 DM	f 411,-
Voer 3)	420 DM	f 476,-
Uitval 4)	14 DM	f 27,-
	<u>805 DM</u>	<u>f 914,-</u>
Voederwinst	123 DM	f 116,-
Energie en water	12 DM	f 10,-
Afleveringskosten	30 DM	f 12,-
Gezondheidszorg	15 DM	f 5,-
Rente dieren en voer 5)	10 DM	f 16,-
Overige kosten 6)	15 DM	f 10,-
	<u>82 DM</u>	<u>f 53,-</u>
Beschikbaar om de kosten van arbeid en huisvesting te dekken	41 DM	f 63,-

- 1) Duitsland 160 kg à 5,80 DM. Nederland 185 kg à f 5,57.
- 2) Duitsland 53 kg à 7 DM. Nederland 40 kg à f 10,27.
- 3) Duitsland 200 kg à 2,10 DM. Nederland ca. 250 kg à f 1,91.
- 4) Duitsland 3% van 450 DM. Nederland 5,3% van f 500,-.
- 5) Duitsland 6% van 570 DM over 3,5 maanden. Nederland 6% van f 635,- over 5 maanden.
- 6) Kosten schoonmaakmiddelen, registratie en diverse kosten.

In bovenstaande tabel is uitgegaan van een situatie zonder contracten. Zowel in Zuid-Duitsland als in Nederland is het bedrag beschikbaar om de ingezette arbeid en het in huisvesting geïnvesteerde kapitaal te belonen erg klein (4 à 6% van de opbrengst). Kleine veranderingen in de kosten, met name van nuchtere kalveren en kalvermelk, hebben dan ook een grote invloed op de resultaten van de vleeskalverproduktie.

2.3 Te verwachten ontwikkelingen

De daling van het aantal in West-Duitsland geproduceerde vleeskalveren, met name in het zuiden (Baden-Wurtemberg en Beieren)

was voornamelijk het gevolg van de gestegen vraag naar nuchtere kalveren waardoor de prijzen hiervan sterk opliepen. De toegenomen concurrentie om de nuka's werd veroorzaakt door de door de EEG gestimuleerde produktie van roodvlees (stierenmesterij). De hogere nuka-prijzen drukken, in verband met de hogere eindgewichten, bij de roodvleesproduktie minder zwaar op de kostprijs dan bij vleeskalveren. Overigens hebben de hoge nuka-prijzen bij vleeskalveren geleid tot een sterke toename van het gemiddelde slachtgewicht. Blijkens het rapport van de studietoelatingscommissie intensieve veehouderij (1979), leidde ook de gunstige verhouding tussen de kalvermelkprijs en de opbrengstprijs per kg eindgewicht, tot verhoging van het slachtgewicht. Door de verhoging van het slachtgewicht verminderde de geproduceerde hoeveelheid kalfsvlees minder snel dan het aantal geslachte kalveren.

Voor de toekomst moet verwacht worden dat de stierenmesterij, onder andere t.g.v. de voorgestelde terugdringing van de interventieaankopen, zich niet verder zal uitbreiden. Hierdoor zal de kalfsvleesproduktie gestabiliseerd worden op het huidige niveau, vooral omdat het slachtgewicht nog hoger zal worden. Er mag immers niet worden gerekend op een toename van het aantal beschikbare nuchtere kalveren zodat de nuka-prijzen hoog zullen blijven.

Ook de consumptie zal zich op het huidige niveau stabiliseren. De Duitse bevolking zal namelijk eerder af- dan toenemen, terwijl de welvaart in mindere mate zal toenemen dan voorheen. Hierdoor en door het feit dat kalfsvlees beschouwd wordt als een luxe artikel dat in hoofdzaak buitenshuis wordt gegeten, zal - cet. paribus - de consumptie per hoofd tussen 1,5 en 2 kg per jaar schommelen.

De te verwachten ontwikkeling t.a.v. de produktie en consumptie in West-Duitsland betekent dat dit land ook in de toekomst jaarlijks ca. 40.000 ton kalfsvlees zal importeren, waarvan het overgrote deel uit Nederland. Niet verwacht mag worden dat het Nederlandse aandeel nog boven de huidige 90% zal stijgen.

Van belang voor de Nederlandse kalvermarkt en kalfsvleesproduktie is ook de toegenomen invoer door West-Duitsland van kalveren bestemd voor de mesterij en het feit, dat het Nederlands aandeel in deze import is verdubbeld. Er zijn geen aanwijzingen, dat de export van kalveren bestemd voor de vleesproduktie uit Nederland naar West-Duitsland verder zal toenemen. Evenals in West-Duitsland zullen ook in Nederland de nuka-prijzen hoog blijven en de rentabiliteit in de vleeskalverhouderij laag.

Bovenstaande verwachtingen gelden bij een ongewijzigd beleid t.a.v. de zuivelproduktie. Uit een studie van J. Siemes (1975) blijkt dat bij een beperking van de melkproduktie tot 105% van de behoefte, het vleestekort binnen de EEG zou toenemen en de nuka-prijzen zouden stijgen, waardoor het percentage kalveren bestemd voor de kalfsvleesproduktie zou afnemen. Voor West-Duitsland zou als gevolg hiervan de zelfvoorzieningsgraad van kalfsvlees van 60% tot ca. 30% dalen, terwijl door de hogere vleesprijzen ook het verbruik zou verminderen tot beneden de 1,5 kg per hoofd. Blijkens

deze prognose zou ook dan nog een groot deel van het tekort gedekt worden door invoer uit Nederland, ondanks het feit dat ook de Nederlandse kalfsvleesproduktie met ca. 6% zou afnemen.

Wat de concurrentiepositie van de Nederlandse tegenover de Westduitse kalfsvleesproduktie betreft, is volgens Birnhammer (1979) Nederland t.o.v. West-Duitsland in het voordeel omdat in ons land:

- relatief meer stierkalveren worden gemest, hetgeen een betere groei van de dieren en beter geproportioneerde karkassen tot gevolg heeft;
- de produktiestructuur met meer grotere bedrijven, het mogelijk maakt de rationalisatiemogelijkheden bij de produktie beter te benutten;
- de kalveren in hoofdzaak worden geslacht in op kalveren gespecialiseerde slachterijen, waar rationeel gewerkt kan worden.

Deze structurele voordelen bij produktie en slachten zijn - volgens Birnhammer - groot genoeg om de extra vrachtkosten bij levering op de Zuidoost-Duitse markt, het grootste Westduitse tekortgebied, op te vangen.

3. WETTELIJKE REGELINGEN IN WEST-DUITSLAND

3.1 Vieh- und Fleischgesetz

Het doel van deze wet is de handel in slachtvee en vlees meer doorzichtig te maken. Daartoe is een indeling van het op veemarkten aangevoerde vee en van het verhandelde vlees in handelsklassen ingevoerd. Tevens is bepaald dat de prijsnotering plaats moet hebben op basis van deze handelsklassen. Op deze manier hoopt men ook te bereiken dat wordt uitbetaald naar slachtwaarde en dat de productie in kwalitatief opzicht beter wordt aangepast aan de vraag.

Op basis van de wet zijn enkele uitvoeringsbesluiten uitgevaardigd o.a. met betrekking tot levend vee en vlees.

In het uitvoeringsbesluit voor levend vee worden kalveren op basis van ras, slachtrijpheid, ouderdom, uitslachtingspercentage en algemeen voorkomen, in de volgende handelsklassen verdeeld:

- topkwaliteit;
- A. beste vlees- en zuigkalveren;
- B. middelmatige vlees- en zuigkalveren;
- C. slechte zuigkalveren;
- D. slechte (nuchtere) kalveren.

De commissie die de handelsklasse-indeling verzorgt, bestaat uit een deskundige onafhankelijke voorzitter en uit een vertegenwoordiger van resp. de kopers en de verkopers. Deze commissie inspecteert voor het begin van de markthandel alle aangevoerde dieren en vermeldt de klasse op de lijsten, waarop alle aangevoerde dieren staan. De klasse-indeling wordt niet bekend gemaakt, maar wordt overgebracht op de na afloop van de markt in te leveren verkoopbriefjes. Deze verkoopbriefjes, waarop zowel de prijs als de klasse is vermeld, worden door de prijsnoteringscommissie gebruikt om officiële prijsnoteringen per handelsklasse te maken.

Voor schapen en kalveren is het mogelijk dat de indeling in handelsklassen per dier wordt vervangen door een schatting van het aantal dieren dat in elke klasse valt. Door vervolgens ook de verkoopprijzen in deze verhoudingen in te delen, krijgt men prijsnoteringen per handelsklasse.

In het uitvoeringsbesluit met betrekking tot de handelsklassen voor vlees is vermeld dat alle hele-, halve- en kwartrunderen volgens de handelsklassen dienen te worden geregistreerd. Vlees dat niet is geregistreerd mag niet in voorraad worden gehouden, worden aangeboden, geleverd of verkocht. Dit geldt niet voor geïmporteerd vlees als de eerste koper de registratieverplichting heeft overgenomen.

Bij in Duitsland geslachte dieren gebeurt het registreren onmiddellijk na het slachten. De prijsnoteringen voor rundvlees moe-

ten per handelsklasse worden vastgesteld en de vleesgroothandel dient de klasse op de rekeningen te vermelden.

Bij rundvlees worden de volgende handelsklassen onderscheiden E, EF, I, II en III. Daarnaast wordt het soort vlees aangegeven b.v. kalfsvlees (KA), stierenvlees (B), ossevlees (O), koeievlees (K). De classificatie berust op een aantal objectief vast te stellen kenmerken (geslacht en ouderdom) en op een aantal subjectief te bepalen kenmerken (slachtrijpheid, vetbedekking, algemeen voorkomen). Opvallend is dat sinds 1 november 1979 de witte kleur van het kalfsvlees niet meer als kwaliteitskenmerk fungeert. Met het oog op het subjectieve element in de kwaliteitsbeoordeling wordt veel aandacht besteed aan het controleren en bijscholen van de classificateurs. De kosten van de classificatie vormen een onderdeel van de totale slachtkosten en worden dan ook doorberekend aan de producenten. Deze kosten kunnen per slachterij verschillend zijn omdat deze afhankelijk zijn van het aantal per slachterij geslachte dieren.

De handelsklasse-indeling waaraan de prijsnotering is gekoppeld, bevordert de doorzichtigheid van de markt en heeft daarom ook een gunstige invloed op de aanpassing van de produktie in kwalitatief opzicht aan de vraag. De classificatie maakt het echter niet mogelijk op beschrijving te kopen; daarvoor zijn de klassen te breed en lopen de wensen van de diverse afnemers te zeer uiteen.

3.2 Regelingen t.a.v. het grensverkeer

Op de invoer in West-Duitsland van Nederlandse kalveren en kalfsvlees zijn de richtlijnen van de EEG inzake het intra-communautaire handelsverkeer in vee en vlees van toepassing.

Voor wat de invoer van levend vee betreft gaat het om de richtlijn inzake veterinairerechtelijke vraagstukken op het gebied van het intra-communautaire handelsverkeer in runderen en varkens (nr. 64/432/EEG). Op grond van deze richtlijn is het verboden zieke kalveren te exporteren, alsmede kalveren die niet zijn ingeënt tegen mond- en klauwzeer. Verder dienen de te exporteren kalveren afkomstig te zijn uit officieel tbc- en brucellose vrije veebestanden. Is dat niet het geval, dan dient via proeven te worden aangetoond, dat ze niet zijn besmet. Bovendien mogen ze niet afkomstig zijn uit gebieden waar, in het kader van de ziektenbestrijding, beperkende bepalingen t.a.v. handel en transport gelden. Bij export dient de dierenarts een gezondheidsverklaring af te geven en moet de uitvoer plaatshebben via één van de daartoe door het importland aangewezen grenskantoren.

De im- en export van vlees is geregeld in de richtlijn inzake gezondheidsvraagstukken op het gebied van het intra-communautaire handelsverkeer in vers vlees (nr. 64/433/EEG) en in de richtlijn inzake veterinairerechtelijke vraagstukken op het gebied

van het intra-communautaire handelsverkeer in vers vlees
(nr. 72/461/EEG).

Op grond van deze richtlijnen mag slechts vlees afkomstig uit erkende slachthuizen, d.w.z. welke aan hygiënische voorschriften voldoen, worden geëxporteerd. Bovendien moet het vlees gekeurd zijn, mag het slechts in verzegelde koelwagens worden vervoerd en dient het vergezeld te zijn van een gezondheidscertificaat.

Ten slotte moeten bij het grensverkeer ook de MCB's worden verrekend. Deze MCB's zijn verschillend al naar gelang het gaat om levende dieren, vers vlees, bevroren vlees, gezouten vlees, helften, voor- en achtervoeten, deelstukken of slachtafval.

4. DE POSITIE VAN NEDERLAND OP DE WESTDUITSE KALFSVLEESMARKT

4.1 Distributie van kalveren en kalfsvlees in West-Duitsland

De wijze waarop de afzet van kalveren in West-Duitsland plaatsheeft, is slechts ten dele bekend. De betekenis van de markt voor de afzet van vleeskalveren neemt af. Werd in 1974 nog 20% van alle vleeskalveren via veemarkten verhandeld, in 1978 was dit nog maar 13%. Daarentegen nam de afzet aan verzendgrossiers en vleeswarenfabrieken toe van 16% in 1974 tot 40% in 1978. Daarnaast worden kalveren geleverd aan vleesgroothandelaren in consumptiecentra en aan slaggers. Het aantal huisslachtingen bedroeg in 1978 ca. 3% van het totaalaantal slachtingen.

De slachting van vleeskalveren heeft voornamelijk plaats in kleinere slachterijen. Er zijn slechts enkele grotere gespecialiseerde bedrijven.

Kalfsvlees wordt voor ca. 60% buitenshuis in restaurants, kantines en inrichtingen geconsumeerd, en voor 40% in de huishoudens. De restaurants en de kantines kopen het kalfsvlees in hoofdzaak bij de vleesgroothandel, vnl. als helften, kwarten en grotere deelstukken, terwijl inrichtingen vooral bij slaggers kopen. Hierbij gaat het vnl. om kleinere deelstukken.

Consumenten kopen het kalfsvlees hoofdzakelijk bij de slaggers. Van de levensmiddelenzaken die vlees verkopen, verkoopt slechts ca. de helft ook kalfsvlees. Het betreft hier vnl. de wat grotere levensmiddelenzaken die een beperkt assortiment kalfsvlees voeren waaronder steeds braadvlees en schnitzeis. Het marktaandeel van vrijwillig filiaalbedrijven en grootwinkelbedrijven blijkt enigszins toe te nemen. Deze afzetstructuur met een sterk accent op de verkoop aan restaurants, maakt dat niet alle delen evenveel gevraagd worden, waardoor groot- en detailhandel problemen ondervinden bij de afzet van bepaalde minder gevraagde delen.

Het uit Nederland geïmporteerde kalfsvlees wordt meestal gekocht van vaste leveranciers die weten welke kwaliteit gewenst wordt, doordat de importeurs regelmatig en zeker in het begin de dieren zelf komen uitzoeken. Deze importhandel volgt, wat de prijs betreft, de algemene tendens en er wordt geen gebruik gemaakt van kortingen en toeslagsystemen.

4.2 De waardering van het Nederlandse kalfsvlees

De kwaliteit van het Nederlandse kalfsvlees is in het algemeen beter en minder aan wisselingen onderhevig dan die van het Duitse kalfsvlees. Voor een deel hangt dit samen met het feit dat

er in Duitsland veel kleine slachterijen zijn terwijl de grote bedrijven, om de slachtlijn zo volledig mogelijk te benutten, kalveren slachten van een sterk wisselende kwaliteit. Bovendien wordt in West-Duitsland slechts een gering percentage stierkalveren tot vleeskalf gemest, terwijl vrijwel alleen de kalveren die niet geschikt zijn voor de melkveestapel of de roodvleesproductie, in de vleeskalverhouderij verdwijnen.

Uit de tijdens de studiereis verkregen informatie bleek dat de Duitse vleesgroothandelaren het Nederlands kalfsvlees in het algemeen als goed tot zeer goed beschouwen, en wel omdat:

- het Nederlandse vlees zachter is;
- in Duitsland een rode vleeskleur overheeft (ca. 70%), terwijl het Nederlandse vlees in hoofdzaak de meer gewaardeerde witte kleur heeft;
- het Nederlandse kalfsvlees zeer constant van kwaliteit is;
- het Nederlandse kalfsvlees geen hormonen en antibiotica bevat. Hierop wordt namelijk stringent toegezien, daar de consument sterk negatief op de aanwezigheid hiervan in het vlees reageert.

Daar staat tegenover dat, door het hoge karkasgewicht, het Nederlandse vlees aan de grove kant is. Vooral in Zuid-Duitsland wenst men een licht kalf. In 1979 was het gemiddeld geslacht gewicht in Beieren en Baden-Wurtemberg dan ook nog maar 104 kg, tegenover 117 kg in Nedersaksen, terwijl in vergelijking met Duits vlees het Nederlandse kalfsvlees als vrij vet wordt beoordeeld. Bovendien is Nederlands kalfsvlees vrij duur, mede als gevolg van de door de Duitse importeurs te betalen MCB van bijna 65,- DM per 100 kg bij import van hele of halve kalveren.

Ondanks de goede naam die het Nederlandse kalfsvlees in West-Duitsland heeft, is er geen specifieke deelmarkt voor Nederlands vlees zoals die er b.v. wel is voor kaas en tomaten.

4.3 Vleeskleur

In de Vieh- und Fleischgesetz is per 1 november 1979 de witte vleeskleur als kwaliteitskenmerk verdwenen. Deze maatregel is het resultaat van acties van groepen die bezwaren hebben tegen de wijze waarop vleeskalveren worden gehouden (boxen, geen licht, bloedarmoede) en tegen het industriële karakter van de productie. Bovendien bleek uit onderzoek dat vele consumenten wit kalfsvlees minder aromatisch vinden. Officieel wordt dan ook gesteld dat kalfsvlees niet wit hoeft te zijn, omdat de consument qua smaak liever roodvlees heeft en er minder kans is op het optreden van actiegroepen. Er wordt echter nog steeds wit vlees gevraagd. Behalve een stuk traditie speelt hierbij ook de herkenbaarheid van het kalfsvlees een rol, nodig om de hogere prijs te rechtvaardigen. Ook de beleidsinstanties realiseren zich dat rood kalfsvlees nauwelijks een hogere prijs kan opbrengen dan ander roodvlees.

Of in de toekomst het kalfsvlees wit of rood zal zijn is onzeker. Dit zal afhangen van het prijsverschil tussen wit kalfsvlees en roodvlees, van het verschil in produktiekosten van beide soorten kalfsvlees, van de vraag van vleesgroothandelaren en detaillisten en van de druk van de publieke opinie. Vooral met het oog op dit laatste punt is het zaak bij de produktie attent te blijven op het welzijn van de kalveren, en dient de huidige stringente controle op de aanwezigheid van hormonen en antibiotica in het vlees, te worden gehandhaafd.

5. BEZOCHTE BEDRIJVEN EN INSTELLINGEN

5.1 Z.M.P.

De Zentrale Markt- und Preisberichtsstelle für Erzeugnisse der Land-, Forst- und Ernährungswirtschaft G.m.b.h. (Z.M.P.) is de organisatie waaraan, in het kader van het Absatzfondsgesetz, de verzameling en verspreiding van marktberichten is toevertrouwd. De Z.M.P. verzamelt, controleert en interpreteert gegevens over het actuele marktgebeuren in binnen- en buitenland. Behalve de publicatie van marktberichten verzorgt ze ook marktanalyses en prognoses m.b.t. te verwachten ontwikkelingen.

Op deze wijze probeert de Z.M.P. de doorzichtigheid van de markt voor alle gebruikers (landbouwer, be- en verwerkende bedrijven, handelaren en verbruikers) te verbeteren. Via hun organisaties zijn alle belanghebbenden bij het werk van de Z.M.P. in het Bestuur vertegenwoordigd.

Tijdens ons verblijf bij de Z.M.P. is gesproken met J. Weidtmann, hoofd van de afdeling vee en vlees. Het gesprek ging in eerste instantie over de opbouw en interpretatie van de Z.M.P. Bilanz; Vieh und Fleisch.

Daarnaast is gesproken over de redenen voor het teruglopen van de vleeskalverhouderij in de Bondsrepubliek. Het bleek dat de door de EEG gestimuleerde omschakeling van melk- op mestvee vooral in Zuid-Duitsland tot de opkomst van de stierenmesterij heeft geleid. De daardoor ontstane grotere vraag naar nuka's, te zamen met de vanouds belangrijke nuka-export naar Italië, leidde tot hoge nuka-prijzen en tot een sterke daling van het aantal stierkalveren dat tot vleeskalf wordt gemest. In Zuid-Duitsland is nog maar 10% van de geproduceerde vleeskalveren een stierkalf. In het noorden nog ca. 50%. Dat de uitbreiding van de stierenmesterij ten koste ging van de vleeskalverproductie was te verwachten. Hoge nuka-prijzen drukken namelijk t.g.v. de hogere afmestgewichten minder zwaar op de kostprijs van stieren dan van kalveren. Bovendien bestaat er een interventieregeling voor stierevlees. De heer Weidtmann verwacht niet dat de stierenmesterij zich nog verder zal uitbreiden, gezien de tendens de interventie voor stierevlees terug te dringen.

Tijdens het gesprek bleek ook dat er geen gegevens verzameld worden m.b.t. het aantal, de omvang en de vestigingsplaats van de kalverhouderijen. Wel was bekend, dat er twee belangrijke productiegebieden zijn namelijk het Weser-Emsgebied in Noord-Duitsland en Baden-Wurtemberg en Beieren in Zuid-Duitsland. In het noorden zijn de bedrijven gemiddeld groter dan in het zuiden. Hierdoor en door de gemakkelijkere aanvoer van grondstoffen, zijn de prijzen voor kalvermelkpoeder in het noorden lager dan in het zuiden.

Ten slotte is van gedachten gewisseld over de verwachtingen t.a.v. de ontwikkeling van de Duitse kalfsvleesconsumptie, de vleeskwaliiteit en de afzetkanalen van vleeskalveren.

5.2 Vleesgroothandelsbedrijven

In de gesprekken bij de vleesgroothandelaren Pabst, Blanke en Müller-Daub is vooral ingegaan op de kwaliteit van het Nederlandse kalfsvlees in vergelijking met die van het Duitse kalfsvlees en op de wijze waarop het Nederlandse kalfsvlees wordt gekocht.

Daarnaast bleek, dat in Bonn en omgeving het kalfsvlees in hoofdzaak (90%) aan slagers wordt verkocht, die het op hun beurt weer hoofdzakelijk (80 à 90%) aan consumenten verkopen. Ook bleek dat de bij import uit Nederland te betalen MCB, voor vele kleinere vleesgroothandelsbedrijven - gezien de daaraan verbonden administratieve handelingen - reden is geweest voortaan niet meer zelf kalfsvlees in Nederland te kopen.

Ten slotte is gesproken over de praktische betekenis van de handelsklasse-indeling en over de grootteverdeling van de kalverslachterijen.

5.3 Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten

Op het Referat Vieh und Fleisch is gesproken met het hoofd Dr. Roller en de heren Klug en Schmidt Volkmar, terwijl op het Referat Tierseuchenangelegenheiten bei der Ein- und Ausfuhr is gesproken met dr. Geissler, het hoofd van dit Referat.

Tijdens het gesprek met de heren Roller, Klug en Schmidt Volkmar is vooral ingegaan op de Vieh- und Fleischgesetz en met name op de wijze van uitvoering en de praktische betekenis van deze wet. Daarnaast is gesproken over contractproductie en producentengroeperingen in de vleeskalverhouderij. Daarbij kwam naar voren dat contractproductie minder overheersend is dan in Nederland; dit geldt ook voor de vast- en voergeldcontracten. Met name in Zuid-Duitsland komen weinig contracten voor. Dit stemt overeen met de gegevens die Alvensleben (1973) vermeld in zijn studie over verticale integratie. Volgens Dr. Roller kwamen producentengroeperingen van vleeskalverhouders nauwelijks of niet voor. Ook hier is er overeenstemming met de gegevens van Alvensleben (1973), die bericht over 2 producentengroeperingen in Beieren. Wel vernamen wij dat sinds kort twee door kalvermelkproducenten opgerichte verenigingen van vleeskalverhouders actief zijn. Deze verenigingen bepleiten subsidies op de verwerking van melkpoeder in kalvermelk. Deze wens vindt echter weinig gehoor bij de beleidsinstanties.

Ten slotte kan vermeld worden, dat op dit Referat ook is gesproken over de consumptie van kalfsvlees en de MCB's.

Tijdens het gesprek met Dr. Geissler bleek dat, terwijl in Nederland het beleid t.a.v. de veeartsenijkundige en de volksgezondheidsaspecten van dierziekten min of meer geïntegreerd is, dit in Duitsland niet het geval is. Zowel ten opzichte van het beleid als ten opzichte van de uitvoering van het beleid, is er in Duitsland een strikte scheiding tussen het Ministerie van Landbouw en dat van Volksgezondheid.

Het beleid van het Ministerie van Landbouw t.a.v. de import van Nederlandse kalveren in kalfsvlees berust op twee EEG-richtlijnen, nl. die betreffende de intra-communautaire handel in vee en die betreffende de intra-communautaire handel in vers vlees. Daarnaast bestaat er t.a.v. de invoer van fokdieren een eigen Duitse maatregel. Hierin wordt gesteld dat, wil het dier als fokdier kunnen worden ingevoerd, het aantoonbaar leukose vrij moet zijn. Deze maatregel van de Duitse Overheid is goedgekeurd door de EEG en geldt tot uiterlijk 31 december 1980. Momenteel wordt deze maatregel echter zodanig geïnterpreteerd, dat Nederlandse nuchtere en startkalveren nog slechts rechtstreeks vanuit Nederland aan Westduitse kalver- en stierenhouders kunnen worden geleverd.

5.4 Verband des deutschen Gross- und Aussenhandels mit Vieh und Fleisch

Bij het Verband is gesproken met de heren Saft en Engel. Het Verband telt ruim 150 leden met in hoofdzaak importbelangen, waaronder groothandelaren, verzendslachterijen en vleeswarenfabrieken. De taak van het Verband is de belangen van de leden bij de im- en export van vee en vlees te behartigen, de leden te informeren over de wetten en maatregelen op het gebied van de vee- en vleeshandel, op veterinair gebied en m.b.t. marktregelingen, alsmede het geven van voorlichting over marketing en marktinformatie.

Gesproken werd over de afzetstructuur van kalveren en kalfsvlees, de ontwikkelingen t.a.v. de Duitse produktie en consumptie, de kwaliteit van het Nederlandse kalfsvlees en de regelingen t.a.v. de invoer uit Nederland. Hierbij kwam o.a. naar voren, dat een steeds groter deel van de omzet van de veehandelaren betrokken bij de handel in vleeskalveren, uit commissietransacties bestaat en dat in Duitsland steeds met de producenten wordt afgerekend op basis van de handelsklasse-indeling.

5.5 C.M.A.

Ook de Centrale Marketinggesellschaft der deutschen Agrarwirtschaft G.m.b.h. (C.M.A.) is ontstaan op grond van het Absatzfondsgesetz. De taak van de C.M.A. is het bevorderen van de afzet

van Duitse landbouwprodukten in binnen- en buitenland. Hiertoe richt de C.M.A. zich op het vergroten van de marktkennis, de doelmatigheid van het markt- en marketing gerichte gedrag, het verbeteren van de distributie van Duitse landbouwproduktie, het in positieve zin beïnvloeden van de opinie t.a.v. Duitse produkten en van de verbruikersgewoonten. In het Bestuur van de C.M.A. zijn via hun organisaties, de landbouwers, de be- en verwerkende industrie, de handel (landhandel, groot- en detailhandel) en de consumenten vertegenwoordigd. Daarnaast zitten in het bestuur Bondsdagleden en vertegenwoordigers van het Ministerie van Financiën, Landbouw en Economische Zaken.

Op de C.M.A. is gesproken met de heer Worringen, hoofd van de subafdeling Fleisch und Fleischwaren binnen de afdeling Marketing Binnenland, over de feitelijke situatie op de kalfsvleesmarkt, waardoor deze markt zo moeilijk beïnvloedbaar is. De volgende factoren zijn volgens hem hiervoor verantwoordelijk:

- de relatief hoge prijs, waardoor kalfsvlees een luxe artikel is en het verbruik stagneert;
- kalfsvlees wordt veelal als dieetvoedsel gepropageerd, doch zieken zijn meestal weinig koopkrachtig;
- consumenten vinden kalfsvlees weinig aromatisch;
- de verkoop van bepaalde delen tegen een redelijke prijs ondervindt moeilijkheden, doordat de vraag sterk gericht is op braadvlees en schnitzels;
- de consumenten zijn bevreesd dat het vlees antibiotica en hormonen bevat.

Om bovenstaande redenen voert de C.M.A. geen verkoopbevorderende acties voor kalfsvlees. Het effect zou, gezien deze feiten, zeer gering zijn.

Wel probeert de C.M.A. via eigen publikaties of artikelen in weekbladen, de consumenten warenkennis bij te brengen. Daarnaast geeft men recepten uit. Voor wat kalfsvlees betreft gaat het vooral om duurdere recepten voor bijzondere gelegenheden en om recepten waarin minder gevraagde delen zijn verwerkt. Deze vormen van reclame met betrekking tot kalfsvlees zijn een onderdeel van de gecombineerde vleesreclame.

Met de heer Worringen is verder ook gesproken over de distributie en de consumptie van kalfsvlees, en over de betekenis van de vleeskleur.

LITERATUUR

1. Alvensleben, R., 1973. Vertikale Integration und Verträge in der Landwirtschaft, B.R. Deutschland. Hausmitteilungen über Landwirtschaft no. 106, Brussel, EEG Commissie.
2. Birnkammer, H., 1979. Zur markt- und betriebswirtschaftlichen stellung der Kälbermast in der Bundesrepublik Deutschland unter besonderer Berücksichtigung der Verhältnisse in Süddeutschland, Berichte über Landwirtschaft vol. 57 no. 2, Verlag Paul Parey.
3. Graaff, G.C. de en J.J. de Vlieger, 1978, Vertikale coördinatie in de Westduitse landbouw. Verslag van een studiereis van 23 - 27 oktober 1978. Interne Nota no. 233, Den Haag, LEI.
4. Siemes, J., 1975, Prognose der Aussenhandels der BRD bei Rindvieh und -Fleisch, sowie Milch und Milcherzeugnisse. Bonn.
5. Consulentschap voor de Rundveehouderij, 1979. Het houden van vleeskalveren, Arnhem.
6. Studiecommissie intensieve veehouderij, 1979. Intensieve veehouderij en dierenbescherming, 7e rapport, De kalvermesterij.
7. EEG, 1964, Richtlijn van de Raad, inzake veterinaire rechtelijke vraagstukken op het gebied van het intra-communautaire handelsverkeer in runderen en varkens van 26 juni. Brussel, Veterinaire aangelegenheden Nr. 64/432/EEG.
8. EEG, 1964, Richtlijn van de Raad, inzake gezondheidsvraagstukken op het gebied van het intra-communautaire handelsverkeer in vers vlees van 26 juni. Brussel, Veterinaire aangelegenheden Nr. 64/433/EEG.
9. EEG, 1972, Richtlijn van de Raad, inzake veterinaire rechtelijke vraagstukken op het gebied van het intra-communautaire handelsverkeer in vers vlees van 12 december. Brussel, Veterinaire aangelegenheden Nr. 72/461/EEG.
10. EEG, 1973, Beschikking van de commissie, waarbij de BRD wordt gemachtigd om bij invoer van fok- en gebruiksrunderen bijzondere gezondheidsgaranties in het kader van de leukosebestrijding toe te passen van 23 januari. Brussel, Veterinaire Aangelegenheden Nr. 73/30/EEG.
11. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, 1951. Zweite Durchführungsverordnung zum Vieh und Fleischgesetz, Einreihung von Schlachtvieh in Handelsklasse und Notierung von Preisen für Schlachtvieh. Bonn.

LITERATUUR (vervolg)

12. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten,
1969 Vierte Durchführungsverordnung zum Vieh- und Fleisch-
gesetz, über gesetzliche Handelsklassen für Rindfleisch.
Bonn.
13. Z.M.P.-Statistieken
 - Die Agrarmärkte BRD, EWG und Weltmarkt, Jahresbericht Vieh
und Fleisch, de jaren 1970 t/m 1975.
 - Bilanz, Vieh und Fleisch, de jaren 1976 t/m 1978.

